

Kullan hyödyntäminen

Jokaiselle kullankaivajalle tulee lopulta vastaan päivä, jolloin rihloista tai vaskoolin pohjalta löytyvät ensimmäiset kultahiput. Herää kysymys, mitä niillä voi tehdä. Mikä on niiden arvo?

Selkein vastaus on kullan maailmanmarkkinahinta. Hinta, joka puhtaasta kullasta maksetaan ympäri maailman. Tämä hinta on vaihdellut viime vuosina 10:n ja 40 euron välillä grammalta. Harrastelijaikavajasta tämä hinta ei kuulosta kovinkaan houkuttelevalta, mutta ammatikseen kulta kaivaville tuo hinta on se, jonka mukaan palkka lopulta maksetaan.

Usein kuulee sanottavan, että Lapin kulta on puhdasta kulta. Näin ei kuitenkaan ole. Teettämieni analyysien pitoisuudet ovat olleet välillä 890/1000–970/1000. Loppuosa on pääsääntöisesti hopeaa. Eräänlainen myytti on myös Lapin kullan väri. Moni kuulemma tunnistaa sen väristä. Puhdas kulta on kuitenkin aina saman väristä. Hippujen erivärisyyden selittää niiden pintaan kertynyt, milloin mikäkin iskos. Nämä sävyt kuitenkin häviävät, kun kulta sulatetaan, ja kas, kaikki onkin hyvin samanväristä. Lopullisen korukullan värin säätää kultaseppä laskiessaan tarvittavien lisäaineiden suhteita kohdalleen.

Palataan kuitenkin tuohon vaskoolin pohjalta löytyneeseen kultaan. Tavallisestihan se on hyvin hienojakoista, raekooltaan alle 2 mm:n kokoista pientä hippua. Moni säilöo sen pieneen lasipulloon hyvien muistojen kera. Hienojakoinen kulta on kuitenkin mahdollista myös jalostaa korukäyttöön sopivaksi materiaaliksi. Usein haaveillaan itsekaivetusta kullasta valmistetusta sormuksesta.

Mielestäni pienin erä, jota on järkevää ruveta työstämään, on noin 3 grammaa Lapin kulta. Siitä saa puhdistuksen ja seostamisen jälkeen käyttöön vajaat 5 grammaa 585/1000 (14 karaatin) työkulta, josta saa jo tuon sormuksen. Seostusvaiheessa kultaan lisätään hopeaa ja kuparia. Samalla vaivalla kultaseppä puhdistaa ja seostaa kuitenkin isommankin erän, joten tämä kannattaa ottaa huomioon mahdollisia tuleviakin tarpeita silmälläpitäen. Tuosta seostetusta

kullasta voidaan sitten valmistaa esimerkiksi levyä ja lankaa erilaisiin korutarpeisiin.

Sellaisenaan koruihin käytettäväksi Lapin kulta on hieman liian pehmeää. Valkokulta valmistetaan seostamalla puhdasta kulta ja palladiumia. Tämä on kuitenkin sen verran vaativa toimenpide, ettei se tavallisessa verstaassa onnistu. Hienojakoisen kullan sulattaminen ja valaminen kotikonstein vaikkapa pieneksi harkoksi onnistuu periaatteessa helposti, mutta se ei ole suositeltavaa. Tästä olisi kerrottavaksi lukuisia koomisiakin esimerkkejä. Pölymäistä kulta sellaisenaan on lähes mahdotonta esimerkiksi juottaa korun pintaan, vaikka ajatus monia houkuttelee. Liimaa kultaseppä ei käytä työssään.

Jos vaskoolin pohjalta sitten löytyy karkeampaa kulta, yli 3 mm:n hippuja, voi käyttää myös muita vaihtoehtoja kuin sulattaminen ja seostaminen. Karkeamman kullan kanssa kannattaa säilyttää aluksi maltti. Kaikenlainen kovakätinen peseminen, rapsuttelu ja hankaaminen vaurioittaa hipun ainutkertaista pehmeää pintaa. Parempi on antaa hipun olla mahdollisimman luonnonmukaisessa tilassa, kunnes tiedetään, mitä sillä tehdään. Hyvä vaihtoehto on säilyttää karkeammat hiput ihan sellaisinaan. Jos kuitenkin karkeammista hipuista halutaan tehdä koruja, on tässä vaiheessa on hyvin tärkeää kääntyä hippuja ennenkin työstäneen kultaseppän puoleen.

Kokeneen sepän velvollisuus on ampua alas selvästi toivottomat haaveet. Valmiilta korulta vaaditaan kauneuden lisäksi kestävyyttä ja käyttökelpoisuutta, eivätkä läheskään kaikki hiput täytä näitä vaatimuksia. Pienimmillään nk. korhippu voi olla jo noin kolmemillinen eli nuppineulan pään kokoinen. Tärkeää on, että hippu on tiivisrakenteinen,

mikä mahdollistaa siihen kestäväen juotoksen tekemisen. Rosoiset, suorastaan piikikkäät hiput ovat monesti hauraita, ja on suuri vaara, että ne murtuvat jossain vaiheessa. Nk. sekahiput, joista osa on kiveä, ovat myös hyvin työläitä korukäyttöön. Parhaimmillaan korhippu on hieman litistynyt, selkeärakenteinen, tiivis noin 0,2–5,0 grammaa painava kaunis yksilö. Yli viiden gramman hiput soveltuvat toki myös koruiksi, mutta niillä alkaa olla muutakin harvinaisuus- ja keräilyarvoa. Isompien hippujen arvon kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että ne säilytetään mahdollisimman koskemattomina. Lopuksi kannattaa muistuttaa, että kun kultaseppä ottaa hipun työn alle, se käy läpi erinäisiä puhdistuksia ja lämmityksiä. Valmiissa korussa oleva hippu voi olla joskus yllättävänkin erisävyinen kuin vaskoolista löydettyä. Tästä asiasta kannattaa keskustella sepän kanssa etukäteen, ettei tule kamalia yllätyksiä. Tästäkin asiasta olisi useita, liki oikeuteen menneitä juttuja kerrottavaksi.

Onnekas kullankaivaja voi löytää rihloistaan myös kauniita kiviä, parhaimmillaan jalokiviluokan yksilöitä. Niiden hyödyntämisessä ja jalostamisessa on ehkä vieläkin tärkeämpää kääntyä asiantuntijan puoleen. Edes tunari-kultaseppä ei saa kulta tyystin häviämään, mutta osaamaton kivenhioja saa kyllä hyvinkin kiven peruuttamattomasti tomuksi. Ja vieläpä helposti. Keskeisimmät kultapurojen arvokivet ovat korundi ja granaatti. Korundia esiintyy useissa eri väreissä ja aina pienistä siruista useiden satojen grammojen harvinaisiin yksilöihin saakka. Granaatit ovat selkeästi pienempiä, parhaimmillaan muutaman gramman painoisia. Kivien kohdalla kannattaa mielestäni keskittyä hyvän laadun tavoitteluun. Pienestä, halkaisijaltaan noin 3 millimetrin pyöreästä puhtaasta vaaleasta raaka-granaatista saadaan hiottua yli kaksimillinen kaunis kivi, joka koruun istutettuna on todella kaunis. 10 millin isosta tummasta ja unisesta granaatista ei saa hyvällä tahdollakaan mitään kaunista. Sama pätee hyvin pitkälle myös korundeihin. Isoihin kiviin kätkeytyy usein isoja ongelmia.

Kysymykseen, mikä on kultapurojen korhippujen ja kivien arvo, on mahdotonta vastata. Varoisin suuresti vertaamasta hippujen ja kivien arvoa ulkomaisiin vastaaviin löydöksiin. Lapin kultapurojen löydökset ovat kuitenkin kaikki hyvin harvinaisia. Eikä kannata unohtaa hyvien löytötarinoiden merkitystä löydösten arvoa määriteltäessä.

Janne Kannisto

Kuvat Janne Kannisto